

Mirana Likar Bajželj

Nadin prt

Zajebano, si misliš, ko stopaš po gladkem, spolzkem pa bleščočem tlaku in pod tankimi usnjenimi podplati čutiš vsak stik med kamnitimi ploščami. Strah te je, da se boš zapletla v obleko, ki je nisi vajena. Če se zapleteš, bo to znak, če se ne, pa tudi, cela ulica je nekako izbočena, zaradi strahu, odtekanja deževnice ali časa, zaradi nečesa že. Še pred nekaj meseci bi ta trenutek opisala z besedo paradoksalno, zdaj pa je ta beseda z nekaterimi drugimi obtičala nekje zadaj, nekje v času. Povej mi, katere besede uporabljaš, pa ti povem, s kom se družiš in kaj si. Še si lahko premisliš, kljub temu da svet v zadnjem letu pospešuje iz meseca v mesec, iz tedna v teden, iz dneva v dan, danes pospešuje iz ure v uro, le še na to lahko misliš, da časa ni več in kako je vse to zajebano.

Pred tabo je rdeče-belo-modra zastava s šahovnico, najbrž je kakšna tudi kje zadaj, da ne govorimo o tistih, ki so ostale v parkiranih avtomobilih, okoli zastave so najeti glasbeniki, ki pojejo o naši lepi Dalmaciji, ki jo bomo branili do zadnje kaplje krvi, vsi pojejo z njimi, ob tebi stopa Goran, za tabo pa cel kup ljudi. Vsi tvoji domači so tukaj in točno veš, kaj si mislijo, ta temperatura ni za nas, prevroče je. Pomešali so se med Goranove, rjavi, zeleni in omedno pastelni odtenki med črnimi, modrimi in pisano modernimi, tvoji so navajeni biti bolj doma, najelegantnejši barvi zanje sta rjava in lodnasto zelena, nekako niso za na te bele vroče kamne, za ta vroč sobotni popoldan, ampak zate bi naredili vse, in kar napravi naša Nuša, je zmeraj prav. Ti sploh ne veš, da tvojega očeta v gostilni kličejo Našanuša, ker vsak stavek začne s tvojim imenom. Našanuša, reče in si popravi očala. Tudi Goranovi so se urihtali. Moški so v elegantnih oblekah, na nogah imajo hude italijanske čevlje, pa nobenih nogavic. Tudi od tega te boli v žlički. Kakšen svet je to, kjer svečano oblečeni moški ne nosijo nogavic? A so oni normalni?

Greste po rivi, v zraku je vonj po soli, ki se meša z vonjem po nafti in, dajmo, priznajmo si, po kanalizaciji. Na tvoji desni so privezane jahte,

na njih v brezvetrju kot cunje visijo zastave, tujci na krmah vas gledajo in ocenjujejo. Drobčen človek na italijanski jahti se nategne, podaljša in slika moške. Nekako si splavala gor, zato vse to opaziš, s pogledom greš nad vso to kolobocijo. Lepo se vidiš stopati po stoletnih kamnih, veš, da ti je vroče, bojiš se, da nekaj ni čisto prav, vidiš tudi fotoaparati v Italijanovi mali rjavi dlani. Lahko, da bodo že jeseni kakšni manekeni ledeno bebavih pogledov korakali na modni reviji brez nogavic, dobra finta, koža na kožo, sanjalo se mu bo o teh visokih Dalmoških, zastavah, o tem prizoru. V spomin na ta poletni dan bo manekene napravil v kratke hlače in plašče, v roke jim bo dal zastave, tvoja poroka bo zamrznjena v bizarnih podobah narobesveta. Prekleti pedri, bo nekega dne sedeč pred televizorjem rekel Goran in zamenjal program. Le kje boš takrat ti?

Še lani bi tudi ti rekla, lepi, tile Dalmatinci, pa domovinske koračnice pojejo na porokah, zanimivo, zastave imajo s seboj, ni čudno, po tem ko so norci s hribov tako tolkli po njih ... Ampak lani je lani, letos pa letos, in letos to ni več samo eksotika, ki se jo poslika in shrani za sive dni.

Zdaj so te zastave nad teboj in pod teboj, vprašanja so zrasla, motajo se ti pod nogami in se množijo, pa ni najboljši čas za rast vprašanj, na katera ne poznaš odgovorov, čeprav v resnici jih, sicer se ne bi počutila tako slabo. V nekaj dneh se je pojavil še arzenal podob, vsaka je huda po svoje, bliža pa se trenutek, ko se bodo vsa vprašanja združila v eno in tudi odgovor bo le en.

Naenkrat si na primer zagledala Nadin prt, Nado in slišala njene besede ...

Gorana ni bilo domov. Dva dni pred poroko ga celo noč ni bilo domov. Rekel je, da gre malo ven, da pride takoj, toda takoj se je razvlekel do jutra. Njegov telefon je ostal doma, vidiš, tako je v resnici življenje z njim – in sta sedeli z Nado v kuhinji in ga čakali, bolj ko ne molče in tujki. Opazila si, da je prt plastičen in zguljen, dajmo, priznajmo si, tudi umazan. Saj ne, da še nikoli ne bi videla plastičnega prta, ne gre za to. Gre za to, da boš živela pri Nadi, Goran ti je to lepo povedal. A ji boš prt, ki je bil zanjo dober toliko let, z mize vlekla ali kaj? Takšen bo tvoj dom. Bo takšen dom tudi domovina?

Nada te je obupana opazovala, skozi cigaretni dim so padle tiste besede, ki so na vse vas vrgle novo svetlobo. *Šta da ti kažem*, je rekla, *pa odatle je izašao*, in je z gnusom obupana namignila nekam med svoje noge. Zdaj se sprašuješ, če se to deduje? Z matere na sina? Vedno. Se to še lahko kako popravi? Kaj pa narediš z obupom?

Najhujši gib tvoje mame je namig ob besedicah, veš kaj, plus enak obupan pogled, plus enak zamolk. Veš, kaj ti je rekla, ko si ji povedala. Veš, kaj ... A si za to študirala? A si za to garala? Oči ne bo prenesel. Ponoči je

vstajal in hodil poslušat, če še dihaš. Kdo te bo tam vzel v službo? Pa ji še polovice nisi povedala. Zdaj sta oči in mami nekje zadaj in se sprašujeta, ali je to, kar se dogaja, res in kaj bo potem.

Mami se zelo boji. Lani si ji kazala fotografije s počitnic, na njih so bile tudi smetarke, smetarke so se zdele varna in nevtralna tema, tukaj so osli, tukaj od izstrelkov poškodovana katedrala, ženske na smetarskem kamionu, ja, grozno – v Dalmaciji imajo smetarke. Fino se vama je zdelo, da v vajinem svetu vsega tega ni.

Tudi tega ne, da bi moški hodili zjutraj domov, pa da bi rekli, *dodaj mi, dušo, mineralnu, malo sam popio*, in šli brez besed spat, pri tem pa jim ne bi bilo moč zastaviti nobenega vprašanja, ker je odgovor en sam. Jaz sem takšen, veš, kakšen sem, kaj pa zdaj?

A ni boljša prva bolečina kot zadnja?

Takoj si mu povedala, da si noseča, čeprav bi lahko počakala in se sama odločila, ampak ti kar naravnost z glavo skozi zid. Bam. Si mislila, da se bo on odločil namesto tebe ali kaj? Saj veš, kako on gleda na življenje. Kar pride, pride. Njemu bo prav vse. Če se odločiš tako, se bosta poročila, če se odločiš drugače, se pa ne bosta. Ampak če se odločiš tako, boš živela tukaj in z njim in z Nado, on ne bo šel nikamor. Vikend ljubice ne bo zamenjal za vikend z ženo.

Zdaj zdaj boste stopili v cerkev, od zunaj je še polna lukenj, tega še niso popravili, vse bolj te je strah, cerkvena ladja je znotraj vsa nakrancljana z belim tilom in belimi rožami, s tabo so sekunde, v katerih si se odločila, in sekunde, v katerih si si premislila. Iz teh sekund je zdaj tvoje življenje, nabralo se jih je za nekaj, čemur se že lahko reče usoda. Misliš na tistega arhitekta? Ko si ga spoznala, je bil ravnokar ločen. Vedel sem, ti je povedal, vedel, da se to ne bo dobro končalo, že takrat, ko sem se šel poročiti na magistrat. Pa nisem imel moči, da bi ustavil poroko, vsi slavnostno oblečeni in našpičeni, darila kupljena, stanovanje opremljeno. Vse bi bilo lažje, če bi poslušal svoj instinkt. Takrat si si mislila, da tebe nikoli ne bi moglo pripeljati tako daleč, da si ti z notranjim glasom eno, pa se poglej zdaj.

Še lani ... Zgornji štuk pri starših za začetek, kak kolega iz pravniških krogov, ki se bo čez noč prelevil v idealnega ljubimca in čudovitega moža, ob sobotah bosta otroka pustila mami in šla po svoje, pozimi smučat, poleti v Egipt, pravniška ura je toliko in toliko in dan ima toliko pravniških ur, pomnožim z dve ...

S tem namenom ste šli na jadranje, kolegi iz službe. Da bi se iz sivi-ne pisarniških zaslonov mogoče izrisala kakšna barvna slika, kakšna možnost ..., ki je postala nična v trenutku, ko se je po sedmih dneh, nekje na sredi vaših intelektualno ljubezenskih prepucavanj, Goran z rokami

naprej po tvoji postelji potegnil proti krmnemu prostoru. Ko se vam je pokvarila naprava za avtomatsko krmarjenje, še tega niste vedeli, da so na koncu postelje v tvoji kabini vrata, za katerimi je spravljen.

Edini, ki bi v tem mestu mogoče lahko kaj popravil, je Nadin Goran, so vam rekli v marini, ko ste jim povedali, kako se vam je pokvaril dopust. Samo njega boste težko dobili, on je ob tej uri že na Kornatih. Brez pravega upanja ste vzeli številko.

Nimate navodil, nimate konfiguracijske sheme, nimate pojma, je ugotovil in zaplaval po tvojih rjuhah, da bi si ogledal krmilo, ki se mu je zmešalo tako, da je šla jadrnica svojo pot ne glede na to, kaj so moški zgoraj vtipkali na zaslon. Morali bi krmariti na roke, lahko bi, ampak kako bi pa potem hkrati pili pivo?

Zajebano, je ugotovil, *elektronika, to je uvek zajebano, bez šeme mogu samo logikom in dajte mi šrafciğer*. Po dveh urah so bile rjuhe mokre od njegovega potu, ampak popravil je.

Logika je za hip zmagala. Kje je že tisti hip. In zdaj? Zase nimaš navodil, nimaš konfiguracijske sheme, ne razmišljaš več logično.

Z veseljem ste mu ponudili pivo. Pil ga je nekako brez posebnega navdušenja nad vami in nad sabo med vami. Rekel je, da je namenjen na Kornate, da tam malo spi v senci, malo plava in si speče kakšno ribo, to je vse, kar ga še zanima. Igral se je z zlatim vžigalnikom, nad katerim sta se vajina pogleda prvič srečala in zaradi katerega si o njem pomislila, lev, on je lev. Morala bi pobegniti že takrat, a nisi mogla, ker se mu je po tistem pogledu ton glasu komaj opazno spremenil.

Ko sem hodil še na pomorsko, takšnih zadev za majhne barke še ni bilo, vam je povedal, pred dvema letoma pa sem vozil barko za nekega bogataša, tam so bili sistemi bolj zapleteni, ampak z logiko lahko rešiš vse. Ko je bil še otrok, da je z logiko že razstavil svoj moped in ga potem spet sestavil. Ostala sta mu dva dela, za katera ni vedel, kaj bi z njima, vendar je brez njiju motor šel še hitreje.

Bogataš, ladja, logika ... Spremenili ste se v ušesa in oči. Ja, vsi poznate to slavno osebo, pri kateri je bil Goran v službi, zato vam ne bo povedal, kdo je, povedal bo samo, da je to res kruh s sedmimi skorjami, ne, ker bi bil fizično naporen, ampak je vzdušje grozno, saj si, ne glede na to, koliko te plačajo, zanje le drugorazreden človek. Tega ne moreš zdržati, če se imaš vsaj malo rad, in Goran se ima, po vsem, kar je preživel, prekleto rad. In še to je bilo, da je bil tam odgovoren za vse zaposlene. Ko bi jim nekega dne na Malti moral naročiti, naj z zobotrebcami očistijo še režice na belih podplatih čevljev gospodarjevih gostov, ki so jih navadni mornarji tako in tako loščili vsako jutro, je preprosto vzel torbo in šel. Briga njega

za denar, on gre, ko ne more več. On je svoboden in svobode mu nihče ne bo vzel.

Takrat si si želela samo eno – na Kornatih enako svobodna ležati z njim. In zdaj, ta trenutek? Koliko svobode še imaš?

In sploh ne moreš povedati nikomur, da si še isti dan tudi res ležala tam z njim. In po tistem sploh nisi mogla nazaj, ne na jadrnico, ne v svoj stari nič posebnega film, ne v svoje življenje.

Ko si se ulegla zraven Gorana, si nujno fasala še vse njegove barve. Takoj ti je povedal, da v življenju ne bo počel veliko več, kot takole ležal, kdaj pa kdaj popravil kakšno res zajebano reč in se dal zanjo res zajebano dobro plačati. Že takrat ti je povedal, a šele te dni razumeš, kaj in o čem ti je v resnici pravil.

On da je videl že vse in ve, da v življenju ni videti več od tega, kot je to, kar gleda zdaj. Med vojno je bil prostovoljec in njemu ne bo noben bogataški peder razlagal življenja.

On je bil v odredu, ki ga ni v nobenih vojaških dokumentih, v njegovi vojaški knjižici ni zabeležen en sam dan služenja v domovinski vojni. Uradno on ni imel nikoli nobenega stika s hrvaško vojsko. Podrejen je bil neposredno notranjemu ministru, pa še notranji minister je njegovemu odredu samo okvirno naročil, kako naj delajo in kaj. In so. Vse so naredili prav. Vedno. Mislili so, da jim bo domovina hvaležna, ampak domovina je izgubila vse njihove papirje, če so sploh kdaj kakšni bili, in rezultat tega je, da imajo zdaj Goran in njegovi najraje pogled na gole Kornate in mirno morje, rezultat tega je, da jih skoraj nič drugega ne zanima. *Nepostoječi odred*, je rekel. Ko si ga vprašala, kaj so delali, ti je lepo povedal, da vse. Vse so delali. Vse, za kar so verjeli, da morajo. Ko so bili drugi, navadni ljudje od tuje pomoči odvisni begunci, ki so v temi kurili parket, so Goran in njegovi iz odreda, ki ni obstajal, stanovali v najbolj zaščiteni stavbi, imeli svoj generator, svojo nafto, izbrano hrano, viskija, cigaret in še česa na pretek pa najsodobnejše orožje, kar ga je sploh prišlo na Hrvaško. Vse udobje za tiste, ki delajo vse. Lani si še mislila, da je Goran Črni jastreb iz *Platoona*, ki je reševal vojaka Ryana, bila si zaljubljena, ampak, punca, zdaj že veš, kaj je vse in kaj je odred, saj si šla gledat na internet, kjer lepo piše: odred je nestalna vojaška enota oziroma formacija nedoločene velikosti, sestavljena iz vodov in čet z namenom opraviti določeno nalogo. Določeni vse. Nekako zdaj že veš, da ni jurišal na ozadju svetlobnih in zvočnih efektov, bolj v temi je šel, bolj v tišini. Ker vpije v sanjah – lahko, da se je predvsem plazil. Le kaj je imel takrat v rokah? O Goranovem vse ne snemajo filmov. Včasih, ko zapre oči, veš, da vse še ni mimo, da leto,

ki ga je takoj po vojni preživel na ribiški ladji, da bi izbrisal vse in potem živel normalno, ni nič izbrisalo, ker tisto se nikoli ne izbriše.

Je to, kar si si želela? Preživeti življenje z moškim, ki vleče s seboj neizbrisljivo? Ki nima nobenih iluzij? Ki je videl že vse?

Pred oltarjem te čaka župnik, za to priložnost se je naučil nekaj slovenskih besed, komu mar, saj se ne boš poročila z župnikom, če se boš sploh poročila.

Splavaš dol, pod čevlji je zdaj rdeča kokosova steza, strop je visok, za to pa so katedrale, da si človek zaželi gor, v višine. Igra poročna koračnica in še vedno se oziraš za izbiro. Stojiš na desni, v klopi za tabo so se posedli tvoji, v klopi za Goranom njegovi in vsi razen tebe vedo, kaj bo. Pod stropom neslišno leta ptič, okna kupole, ki se poseda pod večernim mrakom, so odprta, tudi on išče izhod. Če bi to kje napisala, bi ti nihče ne verjel, kakšna zguljena metafora, bi rekli, ampak res je tam in res išče izhod. Če ga najde, si misliš, če ga najde, bo to znak in rekla boš ne, potem pa reševala, kar se bo rešiti dalo. Če ga ne bo našel, boš rekla da in vse mame v cerkvi bodo zajokale od ganotja moški pa bodo potem zunaj pred cerkvijo vpili, naša je ...

Župnik govori, Goran se komaj opazno ziblje, ljudje pokašljujejo, bliskavice bliskajo. Ko te župnik vpraša, Nuša, ali vzameš ... pozabiš pogledati, kaj je s ptičem, in rečeš ...